

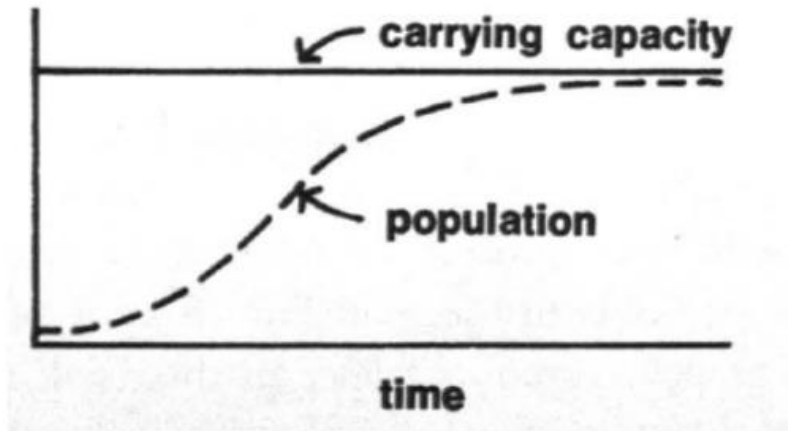
Ekologik, ijtimoiy va boshqaruv standartlari (ESG standards), Yevropa Ittifoqida barqaror moliya mohiyati hamda O'zbekiston uchun ahamiyati

Bugungi ma'ruzada

- Hukumat, biznes, moliya, iste'molchilar va fuqarolik jamiyatining barqarorlikdagi rollarini solishtiramiz
- Iqtisodiy tizimga ijtimoiy va ekologik omillarni integratsiyalashning muhim sabablarini ko'rib chiqamiz
- Moliyadagi integratsiyalashgan qiymat ya'ni barqaror moliyani o'rganamiz
- Ijtimoiy va ekologik omillarni birlashtirishning qanday mexanizmlari mavjudligini ko'ramiz

Jahon “O’sish chegaralari” munozaralari nuqtai nazaridan qaraganda:

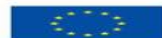
Source: Limits to Growth (Meadows *et al.*, 1972).

Barqaror rivojlanish

Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) 2030 yilgacha Barqaror rivojlanish kun tartibi doirasida 2015 yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan 17 ta global maqsadlardan iborat. Ular ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik muammolarni keng qamrab olgan holda butun dunyo bo'ylab barqaror rivojlanish sa'y-harakatlari uchun reja bo'lib xizmat qiladi.

Barqarorlik to'g'risida umumiy ma'lumotlar:

Sayyora chegaralari va ijtimoiy asoslar doirasi insoniyat uchun xavfsiz faoliyat maydonini belgilaydi. Sayyora chegaralari Yerning ekologik imkoniyatlarini, ya'ni Yer ekotizimlarining o'z holatini saqlab qolish va biz odamlar foydalanadigan tovarlar va xizmatlarni ishlab chiqarish qobiliyatini belgilaydi. Ijtimoiy asoslar barcha insonlarning munosib hayot kechirishi uchun minimal turmush darajasini aks ettiradi.

Co-funded by
the European Union

IFMR

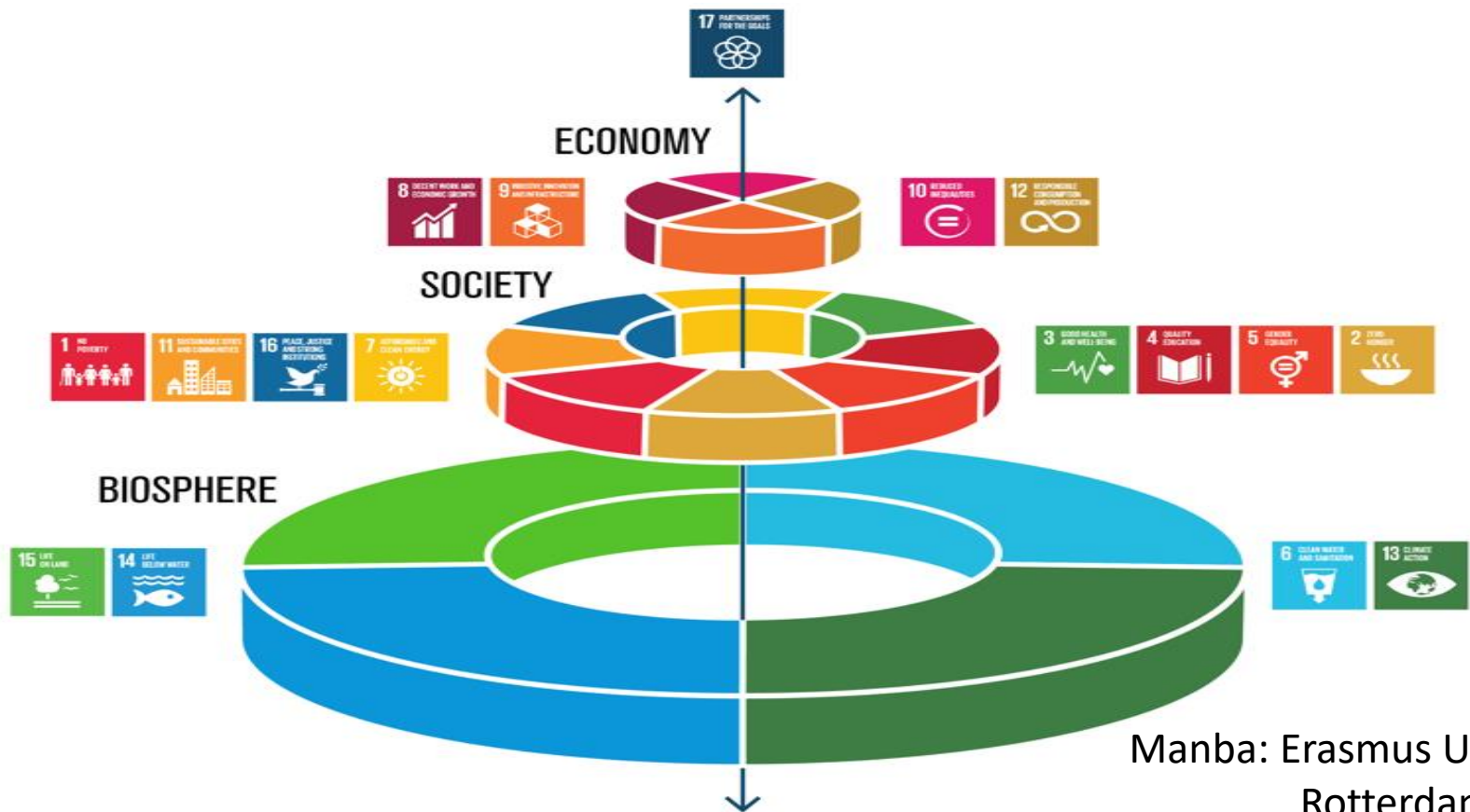
Institute of Forecasting and
Macroeconomic Research

BRM

1. Qashshoqlikni tugatish
2. Ochlikni tugatish.
3. Yaxshi sog'lik va farovonlik
4. Sifatli ta'lim
5. Gender tengligi
6. Toza suv va kanalizatsiya
7. Arzon va toza energiya
8. Munosib mehnat va iqtisodiy o'sish
9. Sanoat, innovatsiyalar va infratuzilma
10. Qisqartirilgan tengsizliklar
11. Barqaror shaharlar va jamoalar
12. Mas'uliyatli iste'mol va ishlab chiqarish
13. Iqlim harakati
14. Suv ostidagi hayot
15. Quruqlikda hayot
16. Tinchlik, adolat va kuchli institutlar
17. Maqsadlar uchun hamkorlik

Barqaror rivojlanish maqsadlari

BRMlar o‘zaro bog‘langan bo‘lishi uchun ishlab chiqilgan – bir maqsaddagi taraqqiyot boshqa maqsadlarga ham ijobiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Ushbu maqsadlarga erishish hukumatlar, biznes, fuqarolik jamiyati va shaxslarning birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. 2030 yilgi kun tartibi, shuningdek, hech kimni ortda qoldirmaslik, aholining eng zaif qatlamlari farovonligini ta'minlash, ayollar va qizlarning imkoniyatlarini kengaytirish muhimligini ta'kidlaydi.

Manba: Erasmus University
Rotterdam course

Rollarni taqqoslash:

1. Hukumat:

Hukumat energiya samaradorligi, chiqindilarni kamaytirish va tabiiy resurslarni muhofaza qilish kabi barqaror amaliyotlarni qo'llab-quvvatlovchi siyosat va qoidalarni ishlab chiqish uchun mas'uldir. Ular, shuningdek, korxonalar va iste'molchilarni barqaror amaliyotni qo'llashga undash uchun moliyalashtirish va rag'batlantirishni ta'minlashi mumkin. Hukumat, shuningdek, barqarorlik standartlari va qoidalariga rioya etilishini nazorat qilishi va nazorat qilishi mumkin.

2. Korxonalar:

Korxonalar barqarorlikka sezilarli ta'sir ko'rsatadi, chunki ular mahsulot va xizmatlarni barqaror ishlab chiqarish uchun mas'uldirlar. Ular barqaror ishlab chiqarish jarayonlarini qabul qilish, qayta tiklanadigan energiyadan foydalanish va chiqindilarni kamaytirish orqali atrof-muhitga ta'sirini kamaytirishi mumkin. Shuningdek, ular o'z mahsulotlari va xizmatlarini barqaror targ'ib qilishlari va ta'minot zanjirlari barqaror bo'lishini ta'minlashlari mumkin.

3. Moliya:

Moliya barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Moliyaviy institutlar barqaror loyihalar va investitsiyalarni moliyalashtirishi mumkin. Ular, shuningdek, yashil kreditlar va obligatsiyalar kabi barqaror amaliyotlarni targ'ib qiluvchi moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqishi mumkin. Moliya, shuningdek, muayyan barqarorlik standartlariga javob beradigan korxonalariga qulay moliyalashtirish shartlarini taklif qilish orqali korxonalarni barqaror amaliyotni qo'llashga rag'batlantirish uchun ham ishlatilishi mumkin.

4. Iste'molchilar:

Iste'molchilar kundalik hayotida barqaror tanlovlar qilish orqali barqarorlikni ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi. Ular jamoat transportidan foydalanish, energiya iste'molini kamaytirish va barqaror mahsulotlarni tanlash orqali atrof-muhitga ta'sirini kamaytirishi mumkin. Ular, shuningdek, barqaror mahsulotlarni qo'llab-quvvatlash va barqaror bo'lmagan mahsulotlarni boykot qilish orqali korxonalaridan barqaror amaliyotlarni talab qilishlari mumkin.

5. Fuqarolik jamiyati:

fuqarolik jamiyati barqarorlikni targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydi. Tashkilotlar va guruhlar barqaror amaliyotlar haqida xabardorlikni oshirishi, hukumatlar va korxonalarni o'z harakatlari uchun javobgarlikka tortishi va barqaror siyosat va tashabbuslarni ilgari surishi mumkin. Fuqarolik jamiyati, shuningdek, shaxslar va jamoalar o'rtasida barqaror amaliyotni ilgari surish uchun ta'lim va treninglar berishi mumkin.

ESG nima?

ESG kompaniyaning o'zgaruvchan bozor va nobozor sharoitlarini yaratadigan xavf va imkoniyatlarni qanday boshqarishini baholash uchun asos sifatida ishlatiladi. Ushbu siljishlar quyidagi o'zgarishlarni o'z ichiga oladi:

Atrof-muhit
tizimlari

Ijtimoiy
tizimlar

Iqtisodiy
tizimlar

Kompaniya faoliyat
yuritayotgan hamma :
sohalarga ta'sir
ko'rsatadi

ESG **qadriyatlar**
emas

ESG **tez o'zgaruvchan**
dunyoda uzoq muddatli
qadriyat yaratish va qo'llab-
quvvatlash,
shuningdek, ushbu
o'zgarishlar bilan bog'liq xavf
va imkoniyatlarni boshqarish
qobiliyati haqidadir.

Tashqi ta'sirlarni (externalities) kamaytirishning asosiy usullari

- Talabni kamaytirish uchun soliq solish orqali narxlarni oshirish
- Miqdorni to'g'ridan-to'g'ri tartibga soluvchi kvotalar orqali cheklang va narxlarni moslashtirish

Xalqaro yondashuvga misol:

Ozon qatlamini buzuvchi moddalar bo'yicha Monreal protokoli

Ozon qatlamini yemiruvchi moddalar bo'yicha **Monreal protokoli** 1987-yilda Kanadaning Monreal shahrida imzolangan xalqaro shartnomadir.

Bu protokol ozon qatlamini yemiruvchi moddalar, masalan, xlorftoruglerodlarni ((CFCs) va boshqa halogenli ozonni yemiruvchi birikmalar) ishlab chiqarish va iste'mol qilishni bosqichma-bosqich to'xtatish orqali Yerning ozon qatlamini himoya qilishga qaratilgan.

Kelishuv atmosferadagi CFC miqdorining oshishi tufayli ozon qatlamining, ayniqsa Antarktida ustidagi emirilishini ko'rsatuvchi ilmiy dalillarning ortib borishi natijasi edi.

Shartnoma ushbu moddalarni ishlab chiqarish va ulardan foydalanishni sezilarli darajada qisqartirishda muvaffaqiyat qozondi va buning natijasida ozon qatlami asta-sekin tiklana boshladi.

Monreal protokoli xalqaro ekologik hamkorlikdagi muhim yutuq hisoblanadi va boshqa xalqaro ekologik bitimlar uchun namuna bo'lib xizmat qildi.

1987

Phase out CFCs

~~CFCs~~

2000

No more CFCs

1980

Hole in Ozone layer

CFC ishlatadigan mahsulotlarga ba'zi misollar:

1. Sovutgichlar va konditsionerlar: CFClar muzlatgichlar va konditsioner qurilmalarda sovuqgich sifatida ishlatilgan.
2. Ko'pikli izolyatsiya: CFClar ko'pikli izolyatsiya materiallarini ishlab chiqarishda puflovchi vosita sifatida ishlatilgan.
3. Aerosol spreylari: CFClar odatda aerosol spreylarida, masalan, soch spreyi, deodorant va buzadigan amallar bo'yoqlari sifatida ishlatilgan.
4. Erituvchilar: CFClar elektron komponentlar ishlab chiqarishda, shuningdek, kimyoviy tozalash sanoatida erituvchi sifatida ham ishlatilgan.

Monreal protokoli bo'yicha CFC ishlab chiqarish va ulardan foydalanish sezilarli darajada qisqartirildi. Natijada, bu mahsulotlarning aksariyati ozon qatlamiga zarar yetkazmaydigan muqobil moddalardan foydalanmoqda.

Tashqi ta'sirlarni soliqqa tortish

- Uglarod solig'i past uglarodli iqtisodiyotga o'tishning samarali usulidir
 - Emissiyalarni cheklash va savdo imtiyozlari
 - Marjinal tuzatish qiymati = soliqMuqobil - Emissiya savdo tizimlari (ETS)
- Shuningdek, tabiiy resurslarning kamayib ketishining oldini olish uchun soliqlar

Iqtisodiy tizimga ijtimoiy va ekologik omillarni integratsiya qilish muhimligining bir qancha sabablari bor:

1. Barqarorlik: Iqtisodiy tizimga ijtimoiy va ekologik omillarni integratsiyalashuvi barqarorlikni rag'batlantirish uchun juda muhimdir. Iqtisodiy o'sish kelajak avlodlar rivojlanish uchun zarur bo'lgan resurslardan foydalanish imkoniyatini ta'minlash uchun ijtimoiy va ekologik muammolar bilan muvozanatli bo'lishi kerak.

2. Ijtimoiy mas'uliyat: Iqtisodiy tizimga ijtimoiy va ekologik omillarni integratsiyalashuvi biznes va hukumatlarga o'zlarining ijtimoiy mas'uliyatini bajarishga yordam beradi. O'z harakatlarining jamiyat va atrof-muhitga ta'sirini hisobga olib, ular hamma uchun foydali bo'lgan siyosat va amaliyotlarni yaratishi mumkin.

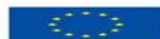
3. Riskni kamaytirish: Iqtisodiy tizimga ijtimoiy va ekologik omillarni integratsiyalash xavfni kamaytirishga yordam beradi. Ijtimoiy va ekologik muammolarni hal qilish orqali korxonalar va hukumatlar kelajakda ekologik ofatlar, ijtimoiy tartibsizliklar va iqtisodiy beqarorlik kabi qimmatli muammolardan qochishlari mumkin.

Iqtisodiy tizimga ijtimoiy va ekologik omillarni integratsiya qilish muhimligining bir qancha sabablari bor:

4. Innovatsiyalar: Iqtisodiy tizimga ijtimoiy va ekologik omillarni integratsiyalashuvi innovatsiyalarga turtki berishi mumkin. Ijtimoiy va ekologik muammolarni hal qiladigan yangi texnologiyalar va biznes modellari o'sish va rivojlanish uchun yangi imkoniyatlar yaratishi mumkin.

5. Yaxshilangan samaradorlik: Iqtisodiy tizimga ijtimoiy va ekologik omillarni integratsiyalashuvi yaxshilangan samaradorlikka olib kelishi mumkin. Barqaror amaliyotlar korxonalariga xarajatlarni kamaytirishga, samaradorlikni oshirishga va ijtimoiy va ekologik muammolardan xavotirda bo'lgan mijozlarni jalb qilishga yordam beradi.

Umuman olganda, ijtimoiy va ekologik omillarning iqtisodiy tizimga integratsiyalashuvi barcha uchun barqaror va adolatli kelajakni yaratish uchun muhim ahamiyatga ega. Bu iqtisodiy o'sish va inson farovonligi o'zaro bog'liq bo'lgan dunyoni yaratish yo'lidagi muhim qadamdir.

Co-funded by
the European Union

IFMR

Institute of Forecasting and
Macroeconomic Research

Barqaror Moliya to'g'risidagi talqinlar bosqichlari

Barqaror Moliya 1.0 (Sustainable finance 1.0)	Istisno qilish			
Barqaror Moliya 2.0 (Sustainable finance 2.0)	ESG integratsiyasi			
Barqaror Moliya 3.0 (Sustainable finance 3.0)	Ta'sirli investitsiyalar	Yashil obligatsiyalar Ijtimoiy obligatsiyalar	Ta'sirli qarz berish Mikromoliya	Mikrosug'urta

Ijtimoiy va ekologik omillarni integratsiyasini ta'minlash mexanizmlari

1. Ekologik, ijtimoiy va boshqaruv (ESG) mezonlari - bu an'anaviy moliyaviy mulohazalar bilan bir qatorda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv omillarini hisobga oladigan sarmoyaviy mezonlarga taalluqlidir.

2. Yashil obligatsiyalar - bu qayta tiklanadigan energiya yoki barqaror transport kabi muayyan ekologik loyihalar uchun mablag' to'playdigan qarz qimmatli qog'ozlari.

3. Ijtimoiy obligatsiyalar - bu yashil obligatsiyalarga o'xshaydi, lekin sog'liqni saqlash yoki arzon uy-joy kabi ijtimoiy loyihalar uchun mablag'larni jalb qilish uchun ishlatiladi.

Ijtimoiy va ekologik omillarni integratsiyasini ta'minlash mexanizmlari

4. Barqarorlik bilan bog'liq kreditlar - bular issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish kabi barqaror rivojlanish maqsadlariga bog'liq bo'lgan kreditlardir va agar maqsadlar bajarilsa, foiz stavkalarining pasayishiga olib kelishi mumkin.

5. Ta'sirli investitsiya - bu ijobiy ijtimoiy yoki atrof-muhitga ta'sir qilish, shuningdek, moliyaviy daromad olish niyatida amalga oshirilgan investitsiyalarni anglatadi.

6. ESG integratsiyasi - bu investitsiya tahlili va qaror qabul qilishda ESG omillarini birlashtirishni o'z ichiga oladi.

7. Korporativ barqarorlik hisoboti - bu korporatsiyalar tomonidan manfaatdor tomonlarga ekologik, ijtimoiy va boshqaruv ma'lumotlarini oshkor qilishni o'z ichiga oladi.

Savol 1

Barqaror moliya 2.0 integratsiyalashgan qiymatni hisoblash orqali tashqi omillarni ichkilashtirishga qaratilgan. SF2.0 haqida qaysi bayonot to'g'ri emas?

- Integratsiyalashgan qiymatni hisoblash qisqa muddatli yondashuvga ega
- Ijtimoiy va ekologik jihatlar integratsiyalashgan qiymatga kiritilgan
- Manfaatdor tomonlarni jalb qilish integratsiyalashgan qiymatni hisoblashni yaxshilaydi
- Ma'lumotlar texnologiyasidagi innovatsiyalar integratsiyalashgan qiymatni hisoblashni osonlashtiradi

2-savol.

Barqaror moliyaning uch bosqichini (SF 1.0, 2.0 va 3.0) ajratish mumkin. Biz hozir qaysi bosqichdamiz?

SF 1.0 va SF 2.0 oralig'ida

SF 1.0 da

SF 2.0 da

SF 2.0 va SF 3.0 oralig'ida